

CESTA ZA BRIDLICOU NA SEVERNÚ MORAVU, ALEBO PO JEJ STOPÁCH DO NÍZKEHO JESENÍKA

Pre zachovanie autentičnosti sú v príspevku názvy a základné texty navštívených miest ponechané v pôvodnom českom jazyku.

V stredu 1. augusta 2007 sa z Marianky pohla skoro ráno smerom na Severnú Moravu malá výprava. Jej cieľom bolo staré banícke a ťažiarске mestečko Budišov nad Budišovkou v okrese Bruntál. Jedenásti účastníci - tri ženy a osem mužov - sa vybrali na exkurziu do miest, kde sa celé stáročia ťažila ešte sa dnes na jednom mieste ťaží bridlica. Podľa automapy ich čakala vyše dvesto kilometrov dlhá cesta za "**čiernym mramorom**" z Marianky cez Hodonín, Zlín, Hranice, Potštát, Vítkov až do cieľa - Budišova nad Budišovkou. Za veľmi hustej premávky na moravských cestách sme to zvládli za štyri hodiny.

Pred budovou kultúrneho domu nás už čakali: **p. Helena MALUŠOVÁ**, vedúca Mestského kultúrneho a informačného strediska v Budišove nad Budišovkou so svojimi kolegyňami, **p. Dagmar SYBALOVOU**, **sl. Máriou TALÍKOVOU** a sympatický "lesák" **p. Jindřich BLÁHA**, vedúci technických služieb Správy mestských lesov a technických služieb Mesta Budišov nad Budišovkou. Ten sa postaral o náš operatívny presun na prvú zastávku v našej ceste - do hlbínnej **Bridlicovej bane Lhotka - Vítkov**. Tam sme sa totiž ponáhľali sfárať pod zem, aby sme videli **jedínú (!) šachtu v Českej republike**, kde sa ešte dnes ťaží bridlica. Na priestranom nádvorí bane, zaplnenom paletami vyťaženého "čierneho mramoru" sme sa z "civilu" prezliekli do montérok, fáračiek (pracovný odev pre prácu pod zemou), a obuli si čizmy. Na povrchu bolo príjemné letné poludnie. Na nárazisku, kam nás uviedol "závodčí dolu" hlavný technik, **p. Bohumil KOTALA** (na Slovensku by sme povedali, že je to banský dozorca) čakala na nás ťažná klieťka. V ľudskej reči je to výťah, pomocou ktorého fára pod zem mužstvo a prázdne banské vozíky a späť plné "hunty" a narobení baníci - lamači...

Zapli sme si akumulátorové lamby "hlavovky", pritiahli hlbšie do čela prilby a nastúpili vždy štyria do nešírokej klieťky. Ozvalo sa zvonenie - ...krát - **fára mužstvo!** - ťažné laná zašušťali a pohli sme sa pod zem. Pár desiatok sekúnd „kontrolovaného pádu" a klieťka sa zastavuje s miernym šklbnutím. Na nárazisku, **asi necelých päťdesiat (!) metrov pod povrchom**, bolo vlhko, šumel stlačený vzduch prúdiaci potrubím k vrtacím kladivám a nakladačom. Vrstvy ílovitej bridlice sú tu uložené pod uhlom 90°, čo jej ťažbu do istej miery uľahčuje. Bridlica je nezvetralá a vo vynikajúcej kvalite. V štôlni, ktorá nás privítala charakteristickým zápachom oleja, vlhkých železných kolajnic, potrubí a klzkého blata medzi pražcami úzkokolajky sa svietilo. Závodný p. Kotala nás poučil o bezpečnosti správania sa pod zemou, zdôraznil pravidlo - "**Držet se pohromadě, aby jste nezabloudili!**" a po odbornom výklade sme sa pustili pešo na cestu.

Po pár minútach chôdze nás priviedol na prvú zastávku. Bola ňou asi desať metrov vysoká komora v ktorej sa zručne pohyboval lamač **p. Viktor ŠVARC**. Nakladal kusy tmavej bridlice, naštiepanej na rôzne veľké kusy, do "huntu" - banského vozíka. Spracovával tak jeden z odstrelov, ktorý "zarodil" perfektné, čierne, platne horniny, starej milióny rokov. Na povrchu z nej bude strešná krytina, bloky dekoratívneho kameňa, dlaždice a obkladačky na "sokle" miliónových vĺ a domov, nádvoria a haly firiem, bankových budov a pod.

Práca lamačov je vlastne poriadna drina. Odstreliť najmenej dvanásť vrtov, hlbokých cca 80 centimetrov (používa sa trhavina *danubit* vyrobená v bratislavskej "Dimitrovke"), potom veľké, uvoľnené, najmenej štyri metre vysoké platne dôvtipne oddeliť tak, aby sa neporušili a mohlo sa z nich naštiepať mnoho suroviny pre ďalšie spracovanie na povrchu, nie je ľahká práca. Presvedčil nás o tom aj jeho kolega, dolujúci a triediaci čierne kusy bridlice v ďalšej, najmenej 15 metrov vysokej komore, **p. Radek STANĚK**. Obracal jednu platňu za druhou, odhadoval, ktorá na čo bude dobrá a štiepal ich špeciálnym dlátom a ťažkým kladivom. Naštiepané dosky, platne a ťažšie bloky nakladal ako jeho kolega Viktor - ručne. Len tie najťažšie kusy putovali do lyžice nakladača a z nej do vozíka. Opatrne, aby sa nerozbili... Rovnaklo sa činil aj "Tonda" - **p. Antonín ZIELINSKI**. Ten preberal haldu, zosunutú v komore obďaleč a vyberal zo suťín zachovalé, pevné bloky čierne suroviny, z ktorej na povrchu možno bude krásna strešná krytina alebo obkladačka... Nezávideli sme im tú prácu. Lenže oni sa iba usmiali popod nos a lúčili sa s nami typickým "**Zdař Bůh!**"

Vyfárali sme plní dojmov. Nielen z obrazu, ktorý nám poskytlo tmavé podzemie bane a jazda v ťažnej klieťke, kde sme dýchali jeden druhému na krk, lebo v nej bolo tesno. Predovšetkým z faktu, že tu sa ťaží bridlica ešte stále podľa starej technológie (až na skutočnosť, že pomáha pritom mechanizácia pri nakladaní) - *kusy horniny sa pod zemou štiepajú ručne!* Tak, ako táto práca bola ťažká v minulosti, je tomu tak aj teraz. Slniečny svit nám pripomenul, že sme opäť na povrchu! Prezliekame sa, odovzdávame prilby a lampy, robíme posledné fotografie.

Plní doznievajúcej baníckej nálady a nezabudnuteľného zážitku odchádzame na celkom inú exkurziu - na "**Cestu česko - nemeckého porozumenia**". Je to pamätná, spomienkovými a ďakovnými tabuľkami vydláždená cestička - symbol porozumenia a dobrých susedských vzťahov medzi národmi. Je položená pri pamätníku a spoločnom hrobe vojakov Rakúskej a Pruskej ríše.

Dokončenie na str. 11

Břidlicový důl Lhotka-Vítkov, ležící poblíž města Vítkova v okrese Opava, zahájil provoz v 60. letech minulého století na popud tehdejší vlády. Výroba břidlicové krytiny se totiž stala nezbytnou pro záchranu pražských historických památek, které od války pomalu, ale jistě chátraly. V této lokalitě se ovšem těžilo odnepaměti, neboť se zde nachází jedno z nejkvalitnějších ložisek jílových břidlic ve střední Evropě.

Hlubinná těžba břidlice v hloubce cca 50 m pod povrchem je velmi nákladná, naštěstí zvrásnění se postaralo o to, že vrstvy jílové břidlice jsou pod úhlem 90°. Vyrábí se zde střešní krytina, ale i obklady, dlažby a materiál pro vnitřní i vnější architekturu. Břidlice je natolik všestranný materiál, že je na něm schopen se vydovářet kterýkoliv řemeslník, kameník, architekt nebo umělec. Důkazem o trvanlivosti a kvalitě břidlice z této lokality jsou domy, postavené na přelomu 18. a 19. století, které jsou dodnes pokryté původní břidlicí.

Myšlenka CESTY ČESKO - NĚMECKÉHO POROZUMĚNÍ vznikla v roce 1998 při diskusích mezi zástupci občanských sdružení, samospráv, státní správy a podnikatelských kruhů oblasti Jeseníků, Slezska a střední Moravy v souvislosti s připravovaným vstupem České republiky do Evropské unie. Jít cestou porozumění, psalo se v textu výzvy nabádající ke zintenzivnění spolupráce se sousedními zeměmi, zejména s Německem.

Tato část výzvy dostala i fyzickou podobu a tak od jara 1999 se k mohylce připomínající na úpatí Červené hory slavnou prusko - rakouskou bitvu z roku 1758 kladou desky ze slezské žuly. Na jejich líci jsou jména a nápisy účastníků CESTY. V červenci roku 2003 byl přivítán stý účastník cesty - město Bílovec. Na CESTĚ jsou desky z Rakouska, Německa, Česka, Polska, USA, Francie a Portugalska.

Je rozšířenou přírodní expozicí veřejně přístupného Muzea břidlice v Budišově nad Budišovkou. Nástup na trasu je vyznačený od železničních stanic Budišov nad Budišovkou, Svatoňovice a Černá ve Slezsku a od samotného muzea. Z informačních tabulí se dozvíte vše potřebné o celé naučné stezce. Celková délka trasy je 33 km, ale můžete si ji zkrátit po několika značených spojkách.

Na trase naleznete 9 tematických zastavení s informačními tabulemi. V těchto místech se seznámíte přímo v terénu s historií těžby štípatelné jílové břidlice - nejtýpčtější nerostné suroviny Nízkého Jeseníku, specifickými přírodními podmínkami a místopisem obcí, kterými trasa prochází. Cestou objevíte několik zaniklých důlních děl, malebné břidlicové haldy, jezírka v zatopených těžních jamách a možná i zkameněliny.

Počátkem XIX. století, podstatně později než na jiných místech v Evropě, začala v oblasti moravskoslezského kulmu rozsáhlá těžba jílových břidlic jako krytinového, obkladového a dlažebního materiálu. A právě především jílové břidlice, ať už štípatelné či ne, je věnována expozice v městském muzeu v Budišově nad Budišovkou, která byla díky pochopení Městského úřadu, ve spolupráci s Městským kulturním střediskem, otevřena v roce 1996 v nejstarší městské budově bývalého vodního mlýna.

"Břidlice je vlastně zkamenělé, ztvrdlé bahno, které se pomalinku usazovalo a za přibližně 320 miliónů let zkamenělo. Břidlice se používá jako krytina, obklady, dlažby..." ... říká Ludmila Staňková, jejíž otec poskytl muzeu řadu sbírek. K vidění jsou ojedinělé i zcela běžné exponáty, historické fotografie z nejstarších lomů na břidlici, mapy zatopených lomů, staré nářadí, výrobky z břidlice od střešní krytiny počínaje a galanterní uměleckou tvorbou konče.

Dokončenie zo str. 7

Tí padli na tom mieste - neďaleko obce Guntramovice (obce, ktorá spolu s obcami Staré Oldřůvky a Podlesí bola integrovaná do mesta Budišov nad Budišovkou) - kde sa v roku 1758 odohrala krvavá bitka o Olomouc. Každý rok tu pribudne niekoľko tabuliek. Tie, ako dlažba Cesty porozumenia, vedú návštevníkov po stopách neznámych vojakov, ktorí padli v jednej z množstva nezmyselných vojen. A boli istotne medzi nimi nielen Rakúšania a Prusi. Vojsko malo vo svojich radoch isto - iste aj Čechov, Slezanov, Poliakov, Slovákov, Maďarov a mnoho iných spomedzi naverbovancov z celej Európy...

Boli sme prítomní pri slávnostnom individuálnom poklepe osadenej žulovej dosky **p. Gabrielou STANZEL z Nemecka**. Na tomto mieste sa každoročne vždy v júni koná slávnosť všetkých, ktorí na Cestu položili svoju dosku. Súčasťou slávnostného aktu je Európska poľná omša a v predvečer predĺžovania cesty v guntramovickom kostole Sv. Jakuba Väčšieho slávnostný koncert.

V rámci tejto milej slávnosti prehovoril k prítomným aj predseda nášho spolku a dal verejný prísľub, že v roku 2008 tu bude osadená aj tabuľa nášho spolku.

Ďalšia cesta po stopách bridlice a jej ťažby nás zaviedla na **Břidlicovú stezku** - prírodnú expozíciu Múzea bridlice v Budišove nad Budišovkou. Deväť zastávok s tematikou ťažby, spracovania a exportu tohoto pekného a užitočného nerastu je vyše 30 kilometrov turistiky pešej i cyklistickej. Staré banské diela, haldy, opustené a zatopené ťažné jamy, štôlne, mlyny a jazerá pod hladinou ktorých odpočívajú bývalé bane... *Perfektne spracovaná história, prístupnená a odpočívadlami i tabuľami dopnené body tejto trasy - zážitok, hodný Vašej návštevy!*

Z "Břidlicovej stezky" sme sa dostali - po výdatnom obede (už sme boli vyhladnutí, ako baníci...) na ktorý nás pozvali naši hostitelia, na konečnú zastávku našej cesty. Do malého, ale perfektne zariadeného a výstavným scenárom odborne metodicky vybaveného **Mestského múzea bridlice - jediného múzea svojho druhu v Českej republike!** V najstaršej mestskej budove bývalého vodného mlynu vedľa barokového kamenného mosta cez riečku Budišovku je pútavá expozícia dejín mesta a jeho slávnej bridlice. Prehliadka expozície múzea začína históriou mesta a potom jeho hlavnou náplňou - históriou ťažby bridlice. Sprievodkyňou po expozícii nám je p. Dagmar Sysalová ovládajúca nielen nemčinu a češtinu - dohovoriť sa ešte viacerými jazykmi. Pohybuje sa medzi výrobkami z bridlice a históriou mesta ako jeho hradná pani. Letopočty, mená, portréty, mapy, výrobky z bridlice (šperky, písacie tabuľky s griflíkmi, kalamáre, stolové hodiny, ťažidlá...), náradie banské i umelecké (kladivá, dláta, leštičky, štiepačky a formovacie ťažké nožnice) - o tom všetkom vám povie zasvätený výklad. Zavedie nás do miestnosti múzea označenej ako "Štípařna břidlice" a podtitulom "Na vlastní riziko" v ktorej kráľuje dnes už dôchodca **p. Miloš PÍREK**, bývalý baník a výrobca pokrývačských bridlíc. Zručnými pohybmi, na lavici s veľkými pákovými nožnicami "strihá" bridlicu na škridlu, formuje suveníry (srdiečka, platničky) a spomína, ako ich po stovkách a tisícach kusov vyrábala, kým bol mladý... Roky síce pribudli, ale zručnosť zostala. Aj niektorí z nás si vyskúšali prácu s týmto náradím a pochopili aj podtitul v názve miestnosti. S výsledkom našej "práce" sa nechceme vôbec chváliť. Možno tak až po nejakej praxi...

Prehliadka Mestského múzea bridlice bola poslednou bodkou za našou cestou po stopách bridlice u našich susedov v kotline medzi Oderskými vrchmi a pohorím Nízkeho Jeseníka. Budišov nad Budišovkou, malebné mestečko s 3200 obyvateľmi, jeho starosta, **Ing. František VRCHOVECKÝ**, riaditeľ podnikateľského informačného centra Bruntálska a predseda **Občianskeho združenia Vlastenecký poutník p. Petr ANDRLE** a druhý vicestarosta okresného mesta Bruntál, **Bc. Stanislav NAVRÁTIL**, nás prijalo veľmi srdečne a ako seberovných. Náš záujem o históriu ich mesta, regiónu a "čierneho mramoru"

ktorý poznačil na stáročia tento kraj, ocenili s uznaním. My sme im sľúbili spoluprácu a - preberanie skúseností, ktoré budeme potrebovať pri uskutočnení plánov Spolku PERMON Marianka. Břidlicová stezka môže byť vzorom pre náš *Banický chodník za marianskou bridlicou*. Marianka si ho zaslúži! A preto na zdar našich predstávati a vďaka Budišovčanom ich pozdravujeme tradičným **"ZDAR BOH!"**

Text: Ján Sand

Foto: Jozef Král' a Ivan Paška

Výbor Spolku PERMON Marianka na svojom zasadnutí dňa 21. 8. 2007 schválil obsah a zaslanie ďakovného listu v tomto znení:

**Vážený pán starosta,
zastupitelia Mesta Budišov nad Budišovkou,**

Občianske združenie Spolok Permon Marianka touto cestou úprimne ďakuje za veľmi milé prijatie, starostlivosť a pozornosť, ktorá nám bola venovaná počas exkurzie dňa 1. augusta 2007 pri návšteve bridlicovej bane Lhotka-Vítkov, Cesty česko-nemeckého porozumenia, zastavení na bridlicovej stezke a pri návšteve mestského múzea bridlice.

Osobitne ďakujeme p. Helene Malušovej, ved. MsKS, p. Dagmar Sysalovej, sl. Márii Talíkovej a p. Jindřichovi Bláhovi, ved. technických služieb Správy mestských lesov a technických služieb Mesta Budišov nad Budišovkou

Naše podakovanie ďalej patrí osobne Vám p. starosta a ďalej Bc. Stanislavovi Navrátilovi, 2. miestostarostovi mesta Bruntál a p. Petrovi Andrlému, riaditeľovi podnikateľského informačného centra Bruntálska a predsedovi Občianskeho združenia Vlastenecký poutník za prijatie na Ceste česko-nemeckého porozumenia. Náš prísľub polozenia dosky za náš spolok v roku 2008 je záväzný, k čomu vykonáme príslušné kroky.

Boli by sme radi, keby obsah tohto ďakovného listu bol prerokovaný na rokovaní zastupiteľstva mesta.

Veríme, že naša návšteva začala etapu vzájomných priateľských vzťahov, pri bližšom poznávaní vzájomnej histórie v kontexte súčasnosti.

S pozdravom

Doc. PhDr. Ján Sand CSc.

predseda

Spolku PERMON Marianka

Posledná fotografia z exkurzie v Budišove nad Budišovkou. Členovia výboru spolku Permon Marianka pri diskusii na Halaškovom nám.

Použitie zdroje:

<http://www.cermmnaveslezsku.cz/index.php?nid=646&lid=CZ&oid=21866>

<http://www.budisov.cz/>

<http://www.radio.cz/cz/clanek/31581>

<http://www.revuekamen.cz/bridlicovy-dul.htm>